

Lezing Contrario-dag 26 juni '10

Mijn vrijheid, jouw vrijheid?!

Door Marijke van den Bos - Greidanus

Vrijheid is een prachtig woord, dat ieder mens aanspreekt. Iedereen verlangt naar vrijheid op een bepaalde manier. Maar wat houdt vrijheid in? Daar komen heel verschillende antwoorden op. Geert Wilders heeft zijn partij Partij voor de Vrijheid genoemd. Vrijheid houdt voor hem in, dat we in Nederland alles wat hem vreemd is verbieden. Mensen met een geloof dat hem vreemd is, of met onhollandse gebruiken mogen vertrekken. Als dat gebeurd is zijn we vrij en veilig. Wilders' vrijheid lijkt verbonden te zijn met angst. Zijn vrijheid betekent onvrijheid voor anderen, met name moslims in dit geval.

Mijn vrijheid en jouw vrijheid kunnen dus haaks op elkaar staan. Mijn vrijheid kan ten koste gaan van jouw vrijheid. Jouw vrijheid om in openheid homo of lesbisch te zijn kan haaks staan op de vrijheid van je ouders om vanuit hun geloofsovertuiging te vinden dat dat niet mag. Hiermee zitten we gelijk bij de kern van het probleem. Want wat is dan vrijheid? Is vrijheid altijd iets subjectiefs? Is vrijheid per definitie gebaseerd op angst voor een vijand? Of is er een vrijheid die voor alle mensen geldt? Daar wil ik in deze lezing naar op zoek gaan.

Laten we eerst vaststellen dat er verschillende soorten vrijheid bestaan. Er is een vrijheid, die betekent dat wij niet in oorlog of onder een dictatuur leven, maar in een vrij democratisch land.

Er bestaat ook een vrijheid van meningsuiting. In principe is er in ons land vrijheid van meningsuiting. Iedereen mag zeggen, vinden en geloven wat hij of zij wil. Maar er is op dit moment veel discussie over de grenzen van de vrijheid van meningsuiting. Mocht Theo van Gogh zeggen wat hij dacht? Mogen wij de SGP verbieden om vrouwen te weren, omdat wij vinden dat die vrouwen niet vrij zijn? En als die vrouwen zich nou wel vrij voelen? Mag een christelijke school een homo ontslaan? Er zijn blijkbaar toch grenzen aan de vrijheid van meningsuiting. Maar wie bepaalt dan wat wel en niet kan? Dat is niet zo eenvoudig.

Er is nog een derde soort vrijheid; de existentiële vrijheid. Dat is de vrijheid om te zijn wie je bent. De vrijheid om je eigen weg te gaan in het leven. Over die vrijheid gaat mijn verhaal vanmiddag.

Wat mij betreft is er een wezenlijk verschil tussen de vrijheid om een geloofsopvatting te hebben: die valt onder de vrijheid van meningsuiting en de existentiële vrijheid om je zelf te zijn. Het kan pijnlijk zijn voor ouders die ervan overtuigd zijn dat je als homo geen seksuele relatie mag hebben op bijbelse gronden, dat een zoon of dochter daar wel voor kiest. Pijn en verdriet levert dat op voor ouders, want hun geloof is een existentieel deel van hun leven. Het is goed om dat te erkennen. Maar die pijn is van een andere orde dan de pijn die jullie hebben als je er in wezen niet mag zijn zoals je bent. Dat is een pijn die je identiteit aantast, die je leven aantast. Je wordt op een bepaalde manier gekooid. Soms gedoemd tot eenzaamheid of tot een leven in twee werelden. Natuurlijk zijn er sommigen die in vrijheid de keuze maken om niet seksueel actief te zijn, zoals er ook hetero's zijn die voor het celibaat kiezen. Maar er zijn maar weinig sterke schouders die die weelde kunnen dragen. Een mens is nu eenmaal door God geschapen met seksuele behoeftes. Ga je dat verdringen of sublimeren, dan leidt

dat vaak tot allerlei problematiek en frustraties. Er is veel verborgen leed op seksueel gebied.

God heeft ons prachtig geschapen, ook op seksueel gebied veelkleurig, veelzijdig en creatief en daar mogen we van genieten in vrijheid. De grens van die vrijheid is dat je de ander niet gebruikt, als een ding, maar dat er sprake is van wederkerigheid.

Ik wil nu wat dieper ingaan op de existentiële vrijheid en daarvoor gaan we op een andere manier naar het begrip 'vrijheid' kijken.

Niet met ons verstand, maar met ons gevoel. Stel je voor, dat je een stuk papier krijgt en verf en kwasten. En je zou op dat papier mogen uitbeelden wat vrijheid voor jou betekent. Wat zou je dan schilderen?

Ik heb er zelf ook over nagedacht en ik vind het beeld van een vogel die vliegt, hoog in de lucht een mooi beeld voor vrijheid. Zo'n vogel vliegt waarheen ze wil en laat zich drijven op de wind...

Het is denk ik niet toevallig, dat er nogal wat verhalen zijn over vogels, die als thema "vrijheid" hebben. Ik denk bijvoorbeeld aan de film Happy feet, jullie hebben hem vast gezien...alle pinguïns van het dorp kunnen goed zingen. Daar wordt ook veel aandacht aan besteed op school en thuis. Maar op een dag wordt er een pinguïn geboren, die anders is: Mumble; deze pinguïn kan absoluut niet zingen en hij kan het ook niet leren. Hij kan wel iets anders heel goed: dansen. Maar zijn ouders en de anderen van het dorp vinden dansen belachelijk. Alleen wie zingen kan hoort erbij. Ben je ergens anders goed in? Maakt niet uit, je kunt vertrekken. Alleen onze principes zijn waar. Mumble komt na allerlei omzwervingen in een ander dorp terecht waar dansen wel gewaardeerd wordt en met de steun van de andere dansers durft hij terug te gaan naar zijn ouderlijk huis. Uiteindelijk krijgt hij de vrijheid om te dansen en mag hij zijn wie hij is. Dit verhaal zal de meesten van jullie bekend in de oren klinken.

Er is nog zo'n mooi vogelverhaal: Het verhaal van het lelijke eendje: ze voelt zich anders dan haar broertjes en zusjes. Ze wil zo graag een gewone eend zijn en wil zo graag dat haar ouders trots op haar zijn, maar sommige dingen lukken haar gewoon niet. Totdat ze op een dag ontdekt dat er ook nog andere vogels zijn dan eenden: Zwanen! En dat zij een prachtige zwaan is. Eindelijk is ze dat gevoel kwijt: ik ben niet goed zoals ik ben, ik zou anders moeten zijn. Eindelijk vrij!

Hoe zou het komen, dat het zo moeilijk is om jezelf de vrijheid te gunnen om te zijn wie je bent? Om te zeggen: ik kan niet zingen, maar wel dansen, ik ben een zwaan en geen eend. Dat komt door de waarden en normen en de geloofsovertuiging van het gezin waar je uit komt en de samenleving waarin je leeft. Als ouders van hun kind per se een voetballer willen maken, terwijl het kind het liefst gedichten leest, dan gaat er iets heel erg wringen. Als ouders verwachten dat hun kind met iemand van het andere geslacht trouwt en een gezin sticht en het kind blijkt op iemand van hetzelfde geslacht te vallen, dan is dat moeilijk. Nog moeilijker wordt het als ouders vanuit hun geloofsovertuiging vinden dat zoiets zonde is en niet mag. Zij vinden op grond van een paar Bijbelteksten, dat holebi's van nu geen seksuele relatie mogen hebben. Maar die teksten gaan niet over liefde tussen twee mannen of 2 vrouwen, maar over hetero's die in het kader van de tempelprostitutie of gewoon uit losbandigheid seks hebben met iemand van hetzelfde geslacht. Die teksten gaan over hetero's die tegen hun natuur in gaan.

Wat gebeurt er op grond van een bepaalde Bijbelopvatting in sommige kerkelijke kringen? Ik gebruik maar weer het beeld van een vogel. Er wordt tegen dit vogeltje gezegd: Jij hebt mooie vleugels, dat is waar..., maar jij vliegt toch wat anders dan wij. Weet je wat? Jij mag in dit kooitje zitten, dat is ook leuk. Je krijgt genoeg eten en drinken en je mag fluiten, of nee, fluit maar niet, want dat maakt slapende honden wakker. En vliegen? Nee, daar komen alleen maar brokken van. Zo: in de kooi.

Een vogel, die niet mag vliegen...in een kooi gezet. Die vogel blijft wel in leven, maar mag niet doen wat bij z'n wezen hoort: vliegen!

Hoe kan God dat nou willen? Heeft Hij toen Hij vogels schiep gezegd: ik schep jullie met vleugels, maar sommige vogels mogen hun vleugels niet gebruiken.... Heeft hij tegen mensen gezegd; ik schep jullie met seksuele gevoelens, maar sommigen mogen daar niets mee doen....Ja, zeggen sommige gelovigen; God heeft alleen heteroseks bedoeld, homoseksualiteit is zonde. En dan verwijst men naar de teksten die mijns inziens over iets anders gaan.

De bijbel is een boek vol met verhalen en voorschriften. Het is alles bepalend hoe je met die bijbel om gaat. Ik zelf maak onderscheid tussen een aantal bijbelse richtlijnen als uitgangspunt voor je ethisch handelen en een heleboel tijd en cultuurgebonden voorschriften. Zelfs iemand die zegt de bijbel letterlijk te nemen houdt zich aan vele voorschriften niet. Naar goed joods gebruik moet je in elke tijd opnieuw je normen en gedragsregels vaststellen op grond van bijbelse waarden, zoals liefde, gerechtigheid, barmhartigheid, gastvrijheid, en vrijheid, ja ook vrijheid is een bijbelse waarde. Normen en gedragsregels zijn als het ware grenspaaltjes, die ons helpen om in vrijheid te kunnen leven. Om een voorbeeld te noemen:Een van de 10 geboden, beter gezegd de 10 woorden, luidt: 6 dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de 7e dag is een rustdag , dan zult gij geen werk doen. Sinds de 5 daagse werkweek houdt niemand zich hier meer aan. En christenen houden niet op de shabat rust maar op de eerste dag ; de zondag. Zo letterlijk nemen we de bijbel ook weer niet, blijkt hier al weer uit.....Het voorschrift om één dag in de week te rusten is er niet in de zin van een bordje met: Verboden te werken! En als je het toch doet zwaait er wat... Nee, dit gebod helpt je om te leven, om niet maar altijd door te jakkeren, maar de tijd te nemen om op adem te komen.

De 10 geboden zijn bedoeld als richtingwijzers voor het leven. En ze beginnen als volgt: Ik ben de Heer, jullie God, die jullie uit het diensthuis, Egypte bevrijd heeft.

Het woord bevrijding is een woord dat veel voorkomt in de Bijbel, het is een kernbegrip. Misschien verbaast je dat. In het hebreuws is er één woord: ga'al dat op 5 manieren vertaald kan worden: redden, verlossen, uitleiden, bevrijden, aannemen tot volk. De Nederlandse vertalers hebben meestal vertaald met verlossen en redden. Verlossen is in de kerk een dogmatisch begrip geworden dat vooral met zielenheil te maken heeft. Bevrijding is een wat aardser, breder woord, waarin de vrijheid meeklinkt. God wil mensen bevrijden. Waarvan? Van alles wat een mens belemmert om echt te kunnen leven. Dat kan angst zijn, of schaamte of schuldgevoel of een verslaving.. God bevrijdt ons daarvan door zijn liefde. Hij zegt: lief mensenkind, ik heb je geschapen naar mijn beeld, je bent goed zoals je bent, neem ruimte in, geef jezelf de vrijheid om je te ontplooien, om te worden wie je bent. Laat de schaamte en de angst achter je en ga leven! Als een bevrijd mens zal je geen andere goden gaan dienen, zal je de sabbat houden, zal je niet doodslaan. Wij lezen "Je zult"altijd in de gebiedende wijs, maar in de hebreuwse tekst staat "Je zult' in de toekomstige tijd !

Op het joodse Paasfeest wordt deze bevrijding gevierd: de bevrijding uit Egypte, mitzraim, dat letterlijk angstland betekent. Je laat angstland achter je en gaat op weg naar het beloofde land. Ja, wel eerst door de woestijn, want in de woestijn leer je te vertrouwen, op God, op andere mensen en op jezelf. Als je kunt vertrouwen durf je een leven in vrijheid aan.

Want dat klinkt allemaal zo mooi tot nu toe; je mag zo vrij als een vogel zijn. Laten we dat vogeltje maar gauw bevrijden uit z'n kooi; je mag vliegen hoor....

Maar: vrijheid is ook wel eng en spannend. Denk maar aan jezelf als kind. Thuis waren er regels. Je wist waar je je aan te houden had en wat er gebeurde als je het niet deed! Als puber begon je je misschien af te zetten tegen bepaalde regels om te ontdekken wat er dan zou gebeuren en om te ontdekken wat jij zelf eigenlijk wilde en wie jij wilde zijn.

En toen kwam het moment dat je op kamers ging wonen. Heerlijk wat een vrijheid: elke dag patat eten, 's nachts om 3.00 naar bed, geen zeurende ouders...tot het moment aanbreekt, dat je ontdekt dat je nu wel zelf verantwoordelijk bent en zelf je regels en grenzen moet bepalen. Soms verlang je zelfs terug naar de vleespotten van Egypte, toen je zelf nog niet hoefde na te denken. Vrijheid betekent niet alles doen waar je zin in hebt. Dat loopt uit op egoïsme en vrijblijvendheid.

Vrijheid en verantwoordelijkheid gaan altijd samen. Vrijheid betekent je eigen weg mogen gaan, in verantwoordelijkheid voor jezelf en je naaste en ten opzichte van God. En die verantwoordelijkheid betekent dat je grenzen stelt.

Misschien hebben wij in de kerk wel te vaak gehoord dat de mens geneigd is tot alle kwaad en die vrijheid dus helemaal niet aankan. Maar God heeft vertrouwen in ons. Wij zijn nota bene naar zijn beeld geschapen. God heeft ons bevrijd uit angstland en geeft ons de vrijheid om met vallen en opstaan te leren leven. Wij moeten eens wat meer op onszelf vertrouwen. Wij mogen onze eigen weg gaan en al gaande ontdekken wat goed en kwaad is, waar ik grenzen overga die schadelijk zijn voor mezelf of een ander. We hebben elkaar daarbij nodig, de verbondenheid met elkaar. Vrijheid, verantwoordelijkheid en verbondenheid.

Ook de verbondenheid met God, die zegt: Ik zal er zijn voor jou, welke weg je ook gaat. Zijn liefde draagt ons en juist door zijn liefde zijn we werkelijk vrij. Echte vrijheid is gebaseerd op liefde, nooit op angst. Ik geloof dat deze vrijheid voor alle mensen geldt: een existentiële vrijheid voor iedereen: jij mag zijn wie je bent en je eigen weg gaan. Je mag een dansende pinguïn zijn, je mag een zwaan zijn, je mag vliegen. Huub Oosterhuis heeft een prachtig gedicht geschreven over de vrijheid die God ons geeft, natuurlijk weer over een vogel, het beeld uit Deut 32 van de adelaar.

Die mij droeg
Op adelaarsvleugels
Die mij hebt geworpen in de ruimte
En als ik krijsend viel
Mij ondervangen met uw wiken
En weer opgegooid
Totdat ik vliegen kon
Op eigen kracht

Marijke van den Bos-Greidanus, 26 juni 2010